

GSB

GROTESTEDEN

blad

2

+++ De veelpleger is vooral gebaat bij sociale begeleiding +++ Het is vreemd, de ambtenaar heeft altijd gelijk +++ De regels zijn soms zo onlogisch +++ De randgemeenten moeten niet de Calimero-rol op zich nemen +++ Als het zo doorgaat eindigt heel Nederland als een grote Vinex-wijk +++

Bezint eer ge sloopt

GSB III: akkoord over stelsel

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

'Herstructurering: nauwelijks te keren mammoettanker'

Bezint eer ge sloopt

Op grote schaal worden goedkope woningen uit de periode van de wederopbouw gesloopt. Jacqueline Tellinga van het Nederlands Architectuurinstituut waarschuwt voor nieuwe dogma's bij deze herstructurering.

Moeten we jouw boek De Grote Verbouwing lezen als een anti-sloop campagne? In de vele publicaties erover is dat de toon. Maar is dat jouw boodschap?

'Nee, dat is te simpel, het boek biedt een documentatie van dertien naoorlogse woonwijken en 160 projecten. Ik ben met open vizier het onderzoek ingegaan. Het Nationaal Akkoord Wonen 2001-2005 zette in op de sloop van 20.000 huizen per jaar. Tegelijk streeft de overheid ernaar om er jaarlijks 70.000 bij te bouwen. Immense cijfers. Dat maakt nieuwsgierig: waar gebeurt dat allemaal? Welke woningen worden gesloopt, en wat komt ervoor terug? Op die vragen wilde ik een antwoord. Want kennelijk heeft de vorige wederopbouw niet gewerkt. Doen we het nu beter?'

En? Je liep door tal van naoorlogse wijken, waarvan het merendeel op de prioriteitenlijst van het grotestedenbeleid staat. Wat valt je op?

'De grootsheid van de verbouwingsopgave. Ondanks de stedenbouwkundige verschillen in de oorspronkelijke opzet van de wijken van destijds, speelt vrijwel in alle wijken herstructurering. Overal zijn wel sloop- of nieuwbouwprojecten te vinden, in wijken als Kanaleneiland in Utrecht of Holtenbroek in Zwolle, maar ook in kleinere buurten die buiten het grotestedenbeleid vallen, zoals in Zeist of straten in Swifterband of Klazienaveen. Iedereen weet wat er in eigen dorp of stad speelt, maar dat zijn slechts plukjes van het geheel. Ondertussen vaart er een mammoettanker door Nederland die nauwelijks te keren is.'

Je zou het liever bij het oude houden?

'... Soms wel. Sommige woningen zijn een plek op de monumentenlijst waard. Er zitten juweeltjes tussen van architectonische en historische waarde. Neem bijvoorbeeld de hofjes met duplexwoningen in Tuindorp Frankendael in Amsterdam. Maar dat alleen is niet de essentie. Wij zijn begonnen aan de bouw van onze "Nieuwe Toekomst". Ik vraag me af: beseft iedereen dat wel voldoende? Ik mag hopen dat men ernaar streeft dat deze generatie huizen langer meegaat dan vijftig jaar.'

Is er reden om daar aan te twijfelen?

'Een belangrijk dogma in de herstructurering is dat nu overal in Nederland duurdere woningen terugkomen in plaats van de gesloopte goedkope huurwoningen. Dat biedt een menging van inkomensgroepen. Maar dat concept moet zich nu gaan bewijzen. Het is het mengen van water en olie. Niemand weet hoe dit uit gaat pakken.'

Is dat niet een kwestie van afwachten?

'Afwachten?! Als je dat doet, ben je te laat. De machine loopt al. Als je niet weet of het principe werkt: niet overal toepassen. Niet zonder dat er ook andere mogelijkheden dan vervanging van goedkope door duurdere woningen zijn geëxploreerd. Gezien de grootschaligheid van deze operatie, lijkt dat me niet meer dan reëel. Overigens, ik ben niet de eerste die pleit voor bezinning. De Vrom-raad publiceerde twee jaar geleden een advies 'Haasten en onthaasten in de stedelijke herstructurering' met dezelfde strekking.'

En al die woningbehoevenden in de tussentijd maar wachten?

'Correctie: er worden in de naoorlogse wijken voornamelijk koopwoningen gebouwd voor middeninkomens. Dat zijn écht niet de mensen met de grootste woningnood. Die zijn te vinden aan de onderkant van de woningmarkt. En hoe cru: zij zijn ook degenen die moeten verkassen om plek te maken voor gezinswoningen waar ze het geld niet voor hebben.'

Zien de bewoners dat ook zo?

'Ik heb tijdens mijn verkenningen met individuen en bewonersverenigingen gesproken. Eerst reageerden zij argwanend; ze dachten dat ik journalist was of van de gemeente. Mensen weten dat ze geherhuisvest worden. Maar waar? Velen beseffen dat ze wegens de dure koopprijzen niet terug kunnen. Dat is niet niks wat je van mensen vraagt: dat zij zich "losweken" van hun vertrouwde omgeving.'

Veel mensen ervaren hun woning als een tweede huid, stelde je ooit in de Volkskrant. Maar geldt dat ook als je woont in een bouwtechnisch overjarig pand?

'Het besluit om wel of niet te slopen, is niet zo zwart-wit als het soms lijkt. Corporaties en gemeente kunnen een gebouw afdoen als te gehorig, als bouwtechnisch of 'markttechnisch' slecht, terwijl bewoners dit voor lief nemen, zolang ze de huur maar kunnen opbrengen. Vanuit architectuurhistorisch en volkshuisvestelijk oogpunt heeft een deel van de woningen in de wijken die ik heb bezocht, nog potentie. Je moet wel door de verwaarlozing heen willen kijken.'

En dóór de onveiligheid in die wijken?

'Je kunt als overheid een sociaal probleem niet met een fysieke aanpak oplossen. Te vaak bekruip je nu het gevoel dat mensen met een laag inkomen onder één en dezelfde noemer worden gebracht als vandalisme en illegale onderhuur. Dat zijn aparte zaken. Je hoeft op basis daarvan niet meteen woningen te slopen, voor wangedrag zijn wethandhavers. Los hiervan, blijkt uit mijn inventarisatie dat het argument "veiligheid" helemaal niet altijd de achterliggende gedachte is. Vaak voldoen woningen 'markttechnisch' niet meer. Het wijkje Jeruzalem in Amsterdam heeft bijvoorbeeld helemaal geen sociaal probleem. Maar toch werd het bedreigd met sloop.'

Naoorlogse wijken worden veelal bestempeld als te eenvormig voor huidige bewoners.

'Het toverwoord van deze bouwgeneratie: differentiatie. Het strookt

Jacqueline Tellinga: 'Wij zijn begonnen aan de bouw van onze "Nieuwe Toekomst". Ik vraag me af: beseft iedereen dat wel voldoende?'

Foto: Steef Meyknecht

alleen niet met de veelheid aan doorsnee eengezinswoningen die woningcorporaties de grond uitstampen. Als het zo doorgaat eindigt heel Nederland als een grote Vinex-wijk. Verrassend aan mijn onderzoek is juist dat renovatie ruimte biedt voor vernieuwingen. De woningen in Jeruzalem hebben bijvoorbeeld een hal die overdwars door het huis loopt, een simpele, maar lieflijke variatie op de eeuwige pijpenla. In de nieuwbouw zie je maar zeer weinig innovaties in het woningbouwprogramma. In Malburgen in Arnhem bestaat een experiment om culturele invloeden in de bouw te verwerken. Het ontwerp bestaat uit woningen met een formeel en een informeel deel: voor respectievelijk de gasten en de bewoners, naar mediterraan gebruik. Typierend: het experiment gaat om slechts twee woningen!'

Leveren vernieuwingen niet te dure huizen op?

'Niet per se. De huizen in de Westelijke Tuinsteden in Amsterdam hebben een totale metamorfose ondergaan voor een vergelijkbaar bedrag als complete sloop en nieuwbouw. Het project laat zien dat renovatie elegante en goede woningen kan opleveren. Daarbij is een verdichting verkregen waarbij de structuur van de wijk zelfs is verbeterd. Tegelijkertijd is een architectuur ontstaan die de oude blokken in deze tijd plaatst.'

Waar zijn ze gebleven, die goede architecten van weleer?

'Ze zijn er, maar in opdrachten van woningcorporaties is er weinig tot geen ruimte voor innovatie. Dat is een groot verschil met de wederopbouw en de stadsvernieuwing uit de jaren zeventig en tachtig. Toen hadden de gemeenten en de toen nog volledig non-profit verhuurders de

touwtjes in handen. Nu zijn het veelal de meer marktgerichte corporaties die het straatbeeld bepalen.'

Meer inbreng dus van gemeenten en architecten, net als vroeger?

'Het zou geen kwaad kunnen om andere partijen bij de "verbouwing" te betrekken, om te beginnen desnoods in een vroegtijdig stadium als adviseur. Binnen de gemeente zou de afdeling monumentenzorg bijvoorbeeld een goede zijn. Zij hebben geen beslissingsbevoegdheid, want veel naoorlogse bouw valt nog niet onder de Monumentenwet. Maar dat betekent niet dat corporaties geen gebruik kunnen maken van hun expertise. Waar het vooral om gaat, is dat er nieuwe wijken worden gebouwd waarvoor een recent gebouwd verleden moet wijken. Laten we dat goed doen, daar de tijd voor nemen. Laten we ons ook goed beraden, waarbij de zittende bevolking als uitgangspunt wordt genomen, zodat we niet wéér binnen een paar decennia spijt hebben van wat we nu aan het bouwen zijn.' (DLFW)

Meer informatie?

Jacqueline Tellinga: *De Grote Verbouwing. Verandering van naoorlogse woonwijken.*

Tegelijk met het boek brengt het NAI in Rotterdam tot en met 31 mei in een tentoonstelling de omvang en complexiteit van de herstructurering in beeld.

Meer informatie op: www.nai.nl